

Љилјана М. БАЊАНИН*
Dipartimento di Lingue e Letterature
Straniere e Culture Moderne
Università di Torino

Оригинални научни рад
Примљен: 11. 11. 2024.
Прихваћен: 27. 2. 2025.

СРБИСТИЧКИ ПРИЛОЗИ Б. ГУЈОНА У ФИРЕНТИНСКОМ ЧАСОПИСУ *IL MARZOCO*

Тема реферата су србистички прилози данас готово сасвим заборављеног Бруна Гујона (Bruno Guyon, 1868–1943) у књижевном недељнику *Il Marzocco* који је излазио у Фиренци од 1896. до 1932, био један од весника модерних тенденција и као такав, одраз је епохе и новог интересовања италијанских културних кругова за Словене. Циљ реферата је да се тематски систематизују и анализирају прилози које је у периоду између 1910. и 1916. г. у овом часопису објавио Б. Гујон, који је гајио интересовања за словенистику али и за србистику. Сем што се ради о историјски занимљивом периоду, Гујонов рад претходи оснивању италијанске славистике као дисциплине и из тог угла ће се вредновати корпус његових србистичких тема.

Кључне речи: италијански часописи, *Il Marzocco*, Бруно Гујон, србистичке теме, преславистика.

Крај 19. и почетак 20.в. у италијанској култури био је обележен политичким, економским, социјалним и културним преокретима који могу да се прате преко часописа као огледала друштвених збивања. Један од важних аспеката италијанске културе тог периода било је постојање великог броја књижевних часописа међу којима је био и недељник *Il Marzocco*, чији је настанак везан за имена као што су Габријеле Д'Анунцио, Ђовани Пасколи, Луиђи Пирандело и за групу младих ентузијаста који су студирали у Фиренци на Институту за више студије (Istituto di Studi Superiori), који ће неколико година касније постати универзитет. Основна карактеристика и новина часописа био је профил и слободарски дух младих аутора који су сарађивали током дугих година публиковања, од 1896. до 1932. Међу сарадницима био је и Бруно Гујон (Bruno

* ljljana.banjanin@unito.it; <https://orcid.org/0000-0001-6121-7332>

Guyon, 1868–1943), Словенац родом из Фурланије који се школовао у Удинама и студирао књижевност на универзитету у Болоњи где је дипломирао 1894.г. Као наставник службовао је у разним школама и на универзитету, почев од Милана где је предавао у и данас чувеној гимназији Парини, а затим широм Италије, до пензионисања 1935.г. (Ренко 1982: 83). Под утицајем и по савету глтолога, лингвисте и професора руског језика на Универзитету Оријентале у Напуљу, Грацијадіо Изаје Асколија (Graziadio Isaia Ascoli, 1829–1907), почиње да се бави изучавањем јужнословенских језика и на његову препоруку бива постављен за лектора италијанског језика у Београду 1912 (Бањанин 2014: 70). Овај период недовољно је познат и проучен у Гујоновој биографији: поуздан је податак да је држао курсеве италијанског језика на Филозофском факултету, мада италијанистика још није постојала као катедра, и да се у Београду задржао до почетка Првог светског рата (Савић 1975: 9). Не постоје поуздане информације ни за наредни период: извесно је да је на Краљевском Оријенталном институту у Напуљу 1914. и 1915. држао курсеве словеначког и српско-хрватског војним кадровима и карабињерима, а Министарство му је обнављало уговоре и за предавања из лингвистике и топонимастике до 1918. г. Од 1920. предавао је словеначки и српско-хрватски и на Краљевском институту за економију, да би касних двадесетих година и све до 1934. поново био ангажован на Оријенталном институту где је поред словеначког и српско-хрватског предавао бугарски, чешки и словачки, истовремено се бавећи и писањем. На Оријенталном институту у Напуљу био је високо цењен његов рад, познавање словенских језика и залагање за отварање стабилне катедре за словеначки али и за српско-хрватски, док је посебну наклоност показивао према српском језику и књижевности, био је „очаран” ћирилицом и њеном једноставношћу. Оставио је за собом велики број радова али се његово име данас у италијанској славистици везује искључиво за једну од ретких граматика словеначког језика на италијанском (Гујон 1902) а познат је и као аутор „теоријско-практичне” граматике српског језика (Гујон 1919). Обе су штампане код тада чувеног миланског издавача (Hoerpli) који и данас постоји и специјализован је за приручнике ове врсте. Да су ове две граматике имале добар пријем код читалаца, потврђује и податак да су више пута прештампаване. Гујонова интересовања за лингвистику и топонимастику, поље на ком се најкомпетентније потврдио и које је највредније у његовим истраживањима, документована су у бројним италијанским часописима локалног али и националног карактера (*Almanacco italiano, Patria del Friuli, Studi glottologici italiani, Rivista Indo-Greco-Italica, Annali del R. Istituto Orientale di Napoli*).

Његов допринос славистици и јужној славистици није до данас истражен. Један од разлога је вероватно и тај што је Артуро Кронија (Arturo Cronia, 1896–1967) оснивач италијанске сербо-кроатистике и њен најауторитативнији представник, као површне оценио Гујонове радове, а сасвим негативно његову научну компетентност и познавање јужних Словена¹, што је на неки

¹ Кронија врло иронично бележи да се Гујон бави филологијом објављујући радове о најразноврснијим аргументима у чијем је фокусу Балкан по коме „лебди његов забринут поглед”

начин искључило овог претечу италијанске славистике из званичних академских токова. Због тога ћемо овим радом, који је наставак интересовања за рецепцију српске књижевности у италијанским часописима и за медијацију минорних пре-слависта, покушати да утврдимо колико је Кронија био у праву и колики је допринос Гујонових текстова у овом италијанском часопису.

Да је Гујон интензивно сарађивао у фирентинском часопису *Il Marzocco* потврђује податак да број прилога објављених у периоду од 1910. до 1918. г. превазилази четрдесет, а један број се директно или индиректно односи на србистику и на српске теме. Уочљиво је да се чланци јављају периодично а најинтензивније 1912. и 1913. г. управо у време Гујоновог боравка у Београду када је имао директне контакте са српском књижевном и културном средином и био на извору информација. Корпус текстова којим располажемо дисперзиван је како по форми (прикази, кратке белешке, дужи чланци) тако и тематски и одраз је Гујонових разноврсних интересовања због чега га је тешко укалупити у целине. Ипак могуће је утврдити неколико „црвених нити” и због тога смо се определили за тематски приступ и опис прилога.

Једна од тема којима се Гујон враћа у неколико наврата је Косово, косовски мит и народна поезија, у други тематски круг могу да се сврстају чланци културолошке и компаратистичке природе а један текст резултат је Гујоновог интересовања за савремену српску поезију Модерне током службивања у Београду.

Занимљива је његова опчињеност темама које се везују за Косово, а потврда је приказ Међународне изложбе у Риму 1911. године насловљен „Косово” („Kossovo”) (Гујон 1911б: 3). Павиљон Србије представљала је маестозна Мештровићева скулптура „Видовдански храм” и то је аутору повод не само да опише лепоту уметничког дела које имплицитно презентује патриотизам и митске ликове јунака палих на бојном пољу, него га користи да илуструје, по његовим речима, „српску епопеју” универзалног значења, као симбол свеопште патње. По Гујону, турска сила не представља више опасност али је последица турских освајања подељеност како подвлачи, српског народа који је у поезији исказао античке вредности хероизма и борбе за слободу. Чланак је пре свега информативног карактера али аутор, позивајући се на Гетеа који је препознао лепоту српске народне поезије и увео је у европски круг као њен саставни део, апелује и позива италијанске критичаре да се не затварају у уске националне границе, него да се отворе према балканским народима у знак интернационализма. Овај апел, који данашњем читаоцу може да звучи патетично, треба контекстуализовати у дати период итернационализације која је била једна од идеја-вођиља и идеала фирентинског часописа.

Недовољно разрађен је чланак о словенској „души” („L'anima slava”) са претензијом да буде антрополошки прилог проучавању словенских народа насупрот германским. Резултат је просто набрајање оних особина за које аутор сматра да су типичне за словенске народе, па наводи „живахност”,

(Кронија 1958: 600). и закључује да његово „познавање материје није сразмерно љубави” коју гаји према Балкану (Кронија 1958: 600).

„виталност”, „једноставност” и „пагански дух” изражен у народној поезији (Гујон 1910: 3-4). Ради се о личним, индивидуалним и научно непоузданим судовима, па је очигледно да се Гујон само дотиче теме и не залази дубље у научно засновано разматрање, али је занимљиво да и овде не пропушта прилику да спомене гусларе као Хомерове наследнике и њихову улогу у преношењу усмене народне традиције. С друге стране, у тексту о женској поезији „*I canti di donne serbe*” (Гујон 1911а: 3-4) аутор уводи тему народног стваралаштва и у љубавним мотивима женске поезије српских „Пенелопа”, он препознаје паганске црте које су се код германских и осталих западних народа изгубиле. Да је Гујон ипак и супротно Кронијиној тврдњи, добро познавао народну поезију, доказ је што је високо ценио дело Вука Караџића чијом је заслугом сачувано ово – како поетично назива, српско „цвеће” које пореди са Дантеовим *Vita Nuova* (Нови живот). Женске, девојачке песме су по њему везане за „домаће огњиште”, па за њих користи синтагму *poesia domestica*² која је у италијанској терминологији неуобичајена и можемо да кажемо, неадекватна. Ипак запажа да овај циклус песама карактерише богатство инспирације, аутентичност доживљаја и пуританска осећања. Као пример наводи, највероватније у сопственом преводу, неколико стихова песме ”Месец кара звезду Даницу” и укључује у овај репертоар и животиње, птице, биљке, бор и јелу као метафоре љубави између брата и сестре, идеализујући и величајући породичну традицију српске заједнице.

У текстове „граничне” природе, у које спадају прикази и кратке информације, може се сврстати онај о књижевном раду Стојана Новаковића, који бисмо окарактерисали као недовршен и недовољно прецизан (Гујон 1912в: 3). Текст најављује претенциозан наслов „Балканска сфинга и сага о Едипу” („*La sfinge balcanica e la saga di Edipo*”), али сем информације да је Новаковић поред разних политичких функција које је заузимао, био и књижевник и аутор студије о легендама и фатализму у оријенталним цивилизацијама, не доноси неке друге податке или референце о предоченој теми. Сасвим је вероватно да је Гујон имао у виду Новаковићеву студију *Први основи словенске књижевности међу балканским Словенима: легенда о Владимиру и Косари: културно историјске студије* из 1893, али ни о извору нема никаквих података и у томе се огледа површност која је сметала Кронији. Из исте године је и текст „Мржња према Турцима у српској књижевности” („*L'odio per i Turchi nella letteratura serba*”) (Гујон 1912г: 2-3), у чијем је фокусу веома идеализована слика Словена, посебно Срба и њихова мржња према вековном непријатељу која је потврђена у народном стваралаштву. Ову тему аутор препознаје како у српској тако и у бугарској поезији и књижевности које повезује јунак Марко Краљевић. Занимљиво је што у овом чланку, Гујон посматра хрватску, српску, босанску и црногорску поезију и књижевност уопште, као целину и део једног истог књижевног и културног поднебља, па уз српску средњовековну књижевност и косовски циклус ставља дубровачке хуманисте, Гун-

² Клајн као еквивалент италијанског придева „domestico” наводи примарна значења „домаћи”, „кућни” која не могу да се примене на поезију (Клајн 1996: 247).

дулићевог *Османа*, стихове „Зора пуца, бит’ ће дана” Петра Прерадовића, *Србијанку* Симе Милутиновића, *Смаил агу Ченгића* Ивана Мажуранића и Његошев поетски опус.

У трећи круг текстова чији је фокус на културним или књижевним везама спада чланак о књижевним везама између Срба и Бугара (*“Relazioni fra serbi e bulgari nella tradizione letteraria”*) (Гујон 1913д: 2–3). Интенција из наслова ипак није разрађена јер аутор се задржава на прелиминарним поставкама, утврђује сличности у српском и бугарском језику (у фонологији, морфологији, лексици) и наводи прилично дискусабилне и недовољно поткрепљене разлике у менталитету, па Бугаре сматра сличним Пијемонтезима а Србе пореди са становницима регије Ломбардија-Венето. Бугари су по њему склони размишљању и рефлексивне су природе, стрпљиви, мирни, велики радници док су Срби живахнији, плахи, маштовитији, рођени песници.

Постојање култа Мацинија и Гарибалдија у српској поезији повод је Гујону да у чланку посвећеном Мацинију и Гарибалдију у српској поезији (*„Mazzini e Garibaldi nella poesia dei serbi”*) (Гујон 1913ђ: 1) истакне слободарски дух српског народа у вековној борби против непријатеља а пригодна песма „Гарибалдију” коју је Јован Јовановић Змај певао поводом смрти великог италијанског патриоте, пример је који илуструје тај романтичарски култ. Заједно са преводом ових Змајевих стихова, Гујон спомиње и оне посвећене Мацинију али не даје никакве податке о оригиналу, чак ни наслов. У томе се огледа она површноост и непоузданост коју је Кронија видео као главни недостатак у Гујоновом истраживачком раду и због ког је негативно оценио његово бављење славистичким темама.

Много зрелије, озбиљније и поузданије делује чланак „Молизански Срби” (*„I Serbi del Molise”*) (Гујон 1912е: 4). Он ипак не може да се сматра оригиналним јер се базира на Решетаровим истраживањима како и сам Гујон у уводу наводи, али и овде недостаје извор којим се служио, тј. Решетарова студија о српскохрватским колонијама у јужној Италији из 1911.године. Гујон препричава оригинал, доноси чак и интервјуе које је Решетар реализовао на лицу места у италијанској покрајини Молизе, у директном контакту са изворним говорницима. Због тога не може да се сматра аутентичним текстом, него се ради о компилацији са циљем да се укаже на везе двеју обала Јадрана и присуство словенског елемента у Италији.

Из назовимо га „београдског” периода је чланак „Нови српски песници” (*I nuovi poeti serbi*) објављен у фирентинском часопису 1913 (Гујон 1913ж: 4–5). У уводном делу аутор хвали *il dolce stile* српске поезије која је по његовом мишљењу у Италији толико непозната да се сматра егзотичном пошто оскудне вести и судови о Србији стижу са стране, пре свега из Лондона или Беча који их монополизују и често њима манипулишу. Овакав став доказ је веома отворене политике уредништва часописа па и Гујоновог анти-аустријског става. Даје преглед романтичарске струје која је дала велика имена па наводи Ј. Јовановића Змаја, Ђ. Јакшића, Љ. Ненадовића, Л. Костића, надовезује на овај плодни период прелазну фазу са В. Илићем, Драгутином Илићем, М. Митровићем, А. Шантићем, који су припремили терен двојици

великих песника индивидуалиста, Јовану Дучићу песнику метафизичару и Милану Ракићу, песнику реалисти. Дучић је представљен као заљубљеник у италијанску прошлост и занимљив је детаљ о Гујоновом сусрету са овим српским песником и дипломатом у Риму. Елеганција је сума утисака о Дучићу и његовим стиховима. Стога га пореди са Фосколом и у свом преводу у прози представља његове стихове, „Песму” и „Очи”, те закључује да се ради о поезији која је веома блиска Западу, подсећа га на болоњску и тосканску школу Тречента и на модерне филозофе. Са друге стране, Ракић је по Гујону реалиста који посматра свет и природу око себе у маниру Золиног натурализма, док га по јако израженој скепси подсећа на Бодлера. Не пропуштајући да се осврне на српску прошлост али и на године балканских ратова, Гујон представља Ракићев косовски циклус, описује манастир Грачаницу, његову историју и читаоцима представља стихове „Симониде” уз објашњење свог преводилачког поступка. Он се састоји у дословном преводу оригинала, уз напомену да Дучић и Ракић користе александринац од четири стиха са дво-струком римом, који није типичан за српску поезију и делује иновативно. У закључку аутор твди, готово брани српску поезију од, како каже, „лаких” судова и колонијалистичких етикета јер је њена примарна одлика висок уметнички квалитет и све је друго само не „уметност варвара”: [...]*è tutt'altro che arte da barbari*” (Гујон 1913ж: 5). Није могуће реконструисати и утврдити на кога се односе ове алузије, али очигледно је да Гујон није случајно одабрао Дучића и Ракића као представнике нових поетичких струја, као што није случајно ни што је избор примера који илуструју иновације везане за традицију пао на песме „Симонида”, „Песма” и „Очи”. Ови примери најречитије илуструју књижевна интересовања и процене самог Гујона.

Преглед неколико најрепрезентативнијих Гујонових радова у фирентиском часопису *Il Marzocco* имао је за циљ у првом реду да потврди његово интересовање за србистичке теме. Чланци које је у периоду од неколико година објављивао, плод су разноврсних и несистематизованих интересовања али пуни корисних и италијанском читаоцу непознатих информација чији је циљ упознавање са једном недовољно познатом поезијом, традицијом, културом. Све приказани чланци пуни су ентузијазма и ауторовог искреног уверења да италијански читаоци треба изворно да упознају лепоте српске народне поезије, њену историју која је оставила трага у тој поезији као и песнике у чијем опусу препознаје универзалне вредности по којима могу да се пореде са италијанским. Преводи народне песме „Месец кара звезду Даницу”, Змајевих стихова „Гарибалдију”, Дучићевих и Ракићевих стихова имали су за циљ да докажу Гујонове тврдње. А чињеница је да су до сада били потпуно непознати; дакле, с правом може да се тврди да се ради о првим преводима на италијански и у томе је Гујонов допринос италијанској србистици.

На крају, можемо да закључимо да је Кронијин суд донекле био тачан: Гујон је често, готово романтичарски понесен ентузијазмом када пише о српској поезији, пре свега народној, његове идеје нису ни оригиналне ни нове, али ипак је његова сарадња са фирентинским часописом и поред дивулгативног карактера, занимљив пример медијације и подухват једног

заљубљеника у јужно-словенске и српске теме, у српску историју, књижевност и културу. Његов пионирски рад допринео је упознавању италијанских читалачких кругова са србистичким темама на почетку 20. века, пре конституисања званичне италијанске славистике и сербо-кroatистике.

ЛИТЕРАТУРА

- Бањанин 2014:** Lj. Banjanin, Un contributo alla storia della serbo-croatistica italiana, *Nasleđe*, 29, 2014, 67–79.
- Гујон 1902:** B. Guyon, *Grammatica, esercizi e vocabolario della lingua Slovena*, Milano, Ulrico Hoepli.
- Гујон 1910:** B. Guyon, “L’anima slava”, *Il Marzocco*, XV/22, 29.5.1910, 3–4.
- Гујон 1911a:** B. Guyon, “I canti di donne serbe”, *Il Marzocco*, XVI/32, 6.8.1911, 3–4.
- Гујон 1911b:** B. Guyon, “Kosovo”, *Il Marzocco*, XVI/44, 29.10.1911, 3.
- Гујон 1912в:** B. Guyon, “La sfinge balcanica e la saga di Edipo”, *Il Marzocco*, XVII/51, 22.12.1912, 3.
- Гујон 1912г:** B. Guyon, “L’odio per i Turchi nella letteratura serba”, *Il Marzocco*, XVII/47, 24.11. 1912, 2–3.
- Гујон 1913д:** B. Guyon, “Relazioni fra serbi e bulgari nella tradizione letteraria”, *Il Marzocco*, XVIII/5, 2.2. 1913, 2–3.
- Гујон 1912е:** B. Guyon, “I Serbi del Molise”, *Il Marzocco*, XVII/321, 4.8. 1912, 1.
- Гујон 1913ђ:** B. Guyon, “Mazzini e Garibaldi nella poesia dei Serbi”, *Il Marzocco*, XVIII/17, 27.4.1913, 1.
- Гујон 1913ж:** B. Guyon, “I nuovi poeti serbi”, *Il Marzocco*, XVIII/33, 17.8.1913, 4–5.
- Гујон 1919:** B. Guyon, *Grammatica teorico-pratica della lingua serba*, Milano, Ulrico Hoepli.
- Клајн 1996:** Klajn O., *Italijansko-srpski rečnik*, Beograd, Nolit.
- Кронија 1958:** A. Cronia, *La conoscenza del mondo slavo in Italia. Bilancio storico-bibliografico di un millenio*, Padova, Officine grafiche Stediv.
- Ренко 1983:** S. Renko, I primi insegnamenti di sloveno in Italia: Bruno Guyon docente al R. Istituto orientale di Napoli, *Europa Orientalis*, 1, 83–86.
- Савић 1975:** M. D. Savić, Cenni per la storia del Dipartimento di lingua e letteratura italiana della Facoltà di Lettere di Belgrado, *Italica Belgradensia*, 1, 9–16.
- Ренко 2006:** S. Renko, Začetki poučevanja sloveščine v Italiji: Bruno Guyon, docent na Kraljevem Orientalnem Inštitutu v Neaplju, *Slavistična revija*, 54, I, 95–98.

Ljiljana M. Banjanin

SERBIAN ARTICLES BY BRUNO GUYON IN THE FLORENTINE MAGAZINE
IL MARZOCCO

Summary

The subject of this essay are the almost forgotten Serbian articles by Bruno Guyon (1868–1943) in the literary weekly *Il Marzocco*, which was published in Florence from 1896 to 1932 and was one of the promoters of modern trends, thus reflecting an era and a new interest of Italian cultural circles in Slavic languages. The purpose of this text is to present and analyse the articles that Bruno Guyon published in this journal, in which he was interested in the Slovenian language, but also in Serbo-Croatian and Serbian literature. It is also an interesting period because Bruno Guyon's work as a mediator and populariser preceded the establishment of Slavistics as a university discipline, and it is from this point of view that the corpus of his Slavistic topics is evaluated.

Keywords: Italian journals, *Il Marzocco*, Bruno Guyon, Serbistics topics, Pre-Slavistics.